

การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับประโยชน์นิยมต่อการแก้ปัญหาการทำแท้ง

กัญญาภักดิ์ แมกกี

นักวิชาการอิสระ

อีเมล: kanyaphak.m@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหาคำตอบในปัญหาการทำแท้งโดยยกเหตุผลตามหลักพุทธธรรมและแนวคิดเรื่องประโยชน์นิยมประกอบ ซึ่งสรุปได้ว่า 1) การทำแท้งเพื่อรักษาชีวิตมารดาถือว่าการกระทำที่ไม่ผิดหลัก เช่น ตกเลือด ตรวจพบโรคที่ทารกและไม่สามารถรักษาได้ในขณะอยู่ในครรภ์และเป็นอันตรายต่อมารดา ซึ่งเป็นการทำแท้งที่ไม่มีความตั้งใจและเพื่อรักษาผลประโยชน์ของมารดา 2) การทำแท้งหรือเพื่อการแก้ความทุกข์ทั้งของผู้เป็นมารดาและผู้อื่น ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ผิด

คำสำคัญ: พุทธธรรม, ประโยชน์นิยม, การทำแท้ง

The Integration of Buddhadhamma and Utilitarianism for Solving the Abortion Problem

Kanyaphak Maggie

Independent Scholar

Email: kanyaphak.m@gmail.com

ABSTRACT

This study aims to solve the problem of abortion by integrating Buddhadhamma and the concept of utilitarianism. The results reveal that 1) the abortion for saving the mother’s life is not morally wrong, such as hemorrhage, the detection of an infected infant without the ability of treating during pregnancy and with danger to the mother. This type of abortion is not concerned with the intention to kill the infant and is to save the mother’s life. 2) the abortion which is for helping the mother and others from suffering is not the guiltiness.

Keywords: Buddhadhamma, Utilitarianism, Abortion solution

1. บทนำ

ปัญหาทำแท้งเป็นปัญหาที่มีมาตลอด โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนไปเป็นสังคมที่ผู้หญิงกับผู้ชายเท่าเทียมกันมากขึ้น เกี่ยวกับปัญหาทำแท้ง คนไทยหลายคนมักจะคิดว่าเรื่องนี้ไม่น่าจะเป็นปัญหาอะไร เพราะพุทธศาสนาบอกไว้ชัดว่าการฆ่าสัตว์ตัดชีวิตเป็นบาป แต่เมื่อสภาพสังคมเปลี่ยนไป การคิดแบบนี้ดูแข็งทื่อ และไม่เป็นธรรมแก่ผู้หญิง รวมทั้งไม่เข้ากับสภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็ว และดูเหมือนว่าปัญหานี้ยังไม่ได้รับการแก้ไขอย่างจริงจัง ปัญหาการทำแท้งถือว่าเป็นปัญหาทางจริยศาสตร์ มุมมองทางปรัชญากับปัญหาการทำแท้งไม่ว่าจะเป็นการมองถึงสาเหตุและวิธีการ การแก้ปัญหาจึงมีหลากหลายความคิดเห็นตามความเชื่อของแต่ละบริบทในสังคม ทั้งนี้ สมภาร พรหมทา ได้ให้ทัศนะต่อเรื่องนี้ว่า “เพื่อที่จะตอบคำถามนี้การเปรียบเทียบกับกรฆ่าสัตว์เพื่อเอาเนื้อมาเป็นอาหารก็ช่วยให้เราเข้าใจเรื่องนี้ได้ดีขึ้นอีกเช่นกัน หากพูดถึงตัวหลักการโดยเฉพาะแล้ว ชาวพุทธไม่สามารถทำอะไรได้เลย เพราะการฆ่าสัตว์ไม่ว่าสัตว์นั้นจะเล็กหรือใหญ่ หรือเป็นมนุษย์ หรือสัตว์ หรือเป็นสัตว์ในครรภ์มารดา หรืออยู่นอกครรภ์มารดา ไม่ว่าจะอย่างไรหากไปฆ่าสัตว์นั้นก็ถือเป็นการผิดศีลทั้งสิ้น การที่คนไทยยังนิยมกินปลา หมู เนื้อ หรือไก่ ก็แสดงว่าคนไทยที่เป็นชาวพุทธเองยอมยืดหยุ่นกับกฎเกณฑ์นี้ เพราะอ้างได้ว่า เป็นเรื่องของความจำเป็นของชีวิต เนื่องจากคนไทยในสมัยโบราณใช้ชีวิตอยู่กับน้ำ การไม่ให้กินปลาจึงเป็นเรื่องค่อนข้างผิดธรรมชาติ ดังนั้นจึงอ้างได้เช่นเดียวกันว่าการทำแท้งเป็นความจำเป็นเพราะสภาพสังคมได้เปลี่ยนไปแล้ว ไม่ใช่สังคมแบบผู้ชายเป็นใหญ่ สามารถมีเมียน้อยเมียหลวงจำนวนมากได้อีกต่อไป หลักการนี้จึงควรยืดหยุ่นกับการทำแท้งด้วย” นอกจากนี้ยังมีอีกเหตุผลหนึ่งซึ่งก็อ้างอิงหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน หลักคำสอนที่สำคัญมากอีกหลักหนึ่งของพระพุทธศาสนาได้แก่ พรหมวิหาร 4 อันประกอบด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา กัมมอุเบกขา พรหมวิหารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนี้ได้แก่ สองอย่างแรกคือเมตตากับกรุณา เมตตาคือปรารถนาให้ผู้อื่นมีความสุขและกรุณาคือปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ การทำแท้งอาจมีผู้มองว่าเป็นการให้ทุกข์แก่ตัวอ่อนเพราะทำให้ตัวอ่อนต้องตาย แต่หากพิจารณาให้รอบด้านก็จะพบว่าความทุกข์ไม่ได้มีแก่ตัวอ่อนเท่านั้น แต่คนที่ทุกข์มากเห็น ๆ อยู่คือตัวผู้หญิงนั่นเอง ในกรณีนี้เราอาจคิดว่าสถานะในความเป็นบุคคลของผู้หญิงกับของตัวอ่อนต่างกัน คือไม่ว่าจะอย่างไรตัวอ่อนก็ยังอยู่ในท้องแม่ ความเป็นอยู่ของตัวอ่อนทั้งหมดขึ้นอยู่กับแม่ นอกจากนี้หากพิจารณาถึงช่วงแรก ๆ ของการเป็นตัวอ่อน จะเห็นว่าตัวอ่อนยังไม่มีสภาพเป็นคน แต่เป็นเพียงก้อนเนื้อขนาดเท่าเมล็ดถั่วเท่านั้น การถือว่าตัวอ่อนขนาดเท่านี้ที่ต้องอาศัยรกของแม่ทั้งหมดแบบนี้ สามารถมีความทุกข์ได้เท่ากับแม่ที่เป็นบุคคลเต็มตัวเป็นเรื่องที่อ้างเหตุผลสนับสนุนได้ยาก เราอาจมองได้ว่า แม้ตัวอ่อนจะสามารถมีความทุกข์ได้ แต่หญิงที่ตั้งครรภ์น่าจะมีความทุกข์มากกว่า เนื่องจากมีความสามารถในการรับรู้และมีบริบททางสังคมวัฒนธรรม ฯลฯ ที่กดดันให้ต้องมาตัดสินใจแบบนี้ ซึ่งสภาพแบบนี้ไม่เกิดขึ้นแก่ตัวอ่อนเลย ในสภาพอันเป็นอุดมคติ หลักของความกรุณาจะแผ่ไปยังสัตว์โลกทั้งหมดโดยไม่มีข้อยกเว้น แต่เมื่อมาถึงการลงมือทำจริง ๆ เพื่อให้สัตว์โลกพ้นทุกข์ได้จริง ๆ ในหลายกรณีจะพบว่ามีความจำเป็นต้องเลือกคือพอช่วยสัตว์โลกตัวนี้ ตัวอื่นก็จะไม่ได้รับการช่วยเหลือ เรื่องแบบนี้เกิดขึ้นเป็นปกติ ดังนั้นหลักการของความกรุณาจึงบอกว่าหากมีความจำเป็น ก็ควรจะช่วยสัตว์โลกที่มีความทุกข์มากกว่าก่อน ในกรณีนี้เป็นที่ปรากฏชัดว่าความ

ทุกข์ของหญิงตั้งครรภ์มีมากกว่าความทุกข์ของตัวอ่อน ดังนั้นจึงไม่ผิดหลักเหตุผลหรือหลักคำสอนแต่ประการใด

ไม่ว่าจะอย่างไร เราคงต้องยอมรับว่าการทำแท้งก็เป็นสิ่งไม่ควรเกิดขึ้น เพราะอย่างน้อยก็ต้องมีชีวิตหนึ่งที่สูงสูญเสียไป ดังนั้นหากจัดการได้ไม่ให้เกิดสถานการณ์ที่จะต้องมาคิดว่าจะต้องทำแท้งหรือไม่เกิดขึ้น ก็จะเป็นการดีที่สุด แต่จะอย่างไรก็ตามหากเข้ามาสู่สถานการณ์ที่ต้องตัดสินใจว่าจะทำแท้งดีหรือไม่เข้าจริง ๆ สังคมก็ไม่ควรจะไปปิดทางเลือกให้แก่ผู้หญิงด้วย การปฏิเสธทางเลือกในการทำแท้ง ดังที่ปรากฏอยู่ในประมวลกฎหมายอาญา ลักษณะประการหนึ่งของสังคมไทยก็คือว่า เมื่อเกิดกรณีเกี่ยวกับความจำเป็นที่จะต้องเลือกหรือสถานการณ์ที่เป็น “ทางสองแพร่ง” (dilemma) ซึ่งไม่ว่าจะเลือกทางใดก็เป็นปัญหาทั้งคู่ (ซึ่งเรื่องทำแท้งเป็นตัวอย่างที่ดีมาก) สังคมไทยจะเลือกที่จะไม่มาพูดอภิปรายไตร่ตรองเกี่ยวกับเรื่องนี้อย่างเป็นทางการ แต่จะเลือกทำสิ่งที่ต้องการไปเลยโดยสิ่งที่ทำเป็นอย่างหนึ่งแต่ที่พูดหรือเสนอภาพออกมาจะเป็นอีกอย่างหนึ่ง อย่างเช่น เรื่องทำแท้ง คนไทยหลายคนจะกล่าวอย่างไม่ควรทำ ผิดหลักของศาสนา เป็นบาป ฯลฯ

แต่อีกข้างหนึ่งก็จะปรากฏคลื่นรีบรับทำแท้งอย่างถูกอนามัยอยู่ใต้ดินอย่างเปิดเผย (เพราะมีความจำเป็นของสังคม) เรื่องแบบนี้ก็เป็นเช่นเดียวกับอีกหลายเรื่องที่ตัวบทกฎหมายเป็นอย่างหนึ่ง แต่ความเป็นจริงเป็นอีกอย่างหนึ่ง ข้อเสียของการคิดแบบพูดอย่างทำอย่างก็คือว่า การคิดแบบนี้เป็นการปิดโอกาสไม่ให้สังคมได้เข้าใจอย่างจริงจังถ่องแท้ว่าสิ่งที่สังคมเลือกมีความผิดถูก มีเหตุผลรองรับอย่างไร การมีคลินิกทำแท้งที่ถูกหลักการแพทย์ (ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าไม่มี) จึงต้องอยู่ในสภาพที่ขัดแย้งกับตัวเองมาตลอด แทนที่จะมาอภิปรายกันว่าเหตุใด จึงต้องมีคลินิกเช่นนี้และดึงคลินิกเหล่านี้ขึ้นมาจากใต้ดินเพื่อที่จะได้ตรวจสอบได้และขจัดภาพลักษณ์ของการทำอะไรนอกกฎหมายออกไป ภายใต้แนวทางกฎหมายใหม่ แบบใหม่ที่อนุญาตให้ทำเช่นนี้ภายใต้เงื่อนไขที่ปฏิบัติได้จริง ตรงกับความเป็นจริงของสังคม สังคมไทยกลับเลือกไม่พูดถึงเรื่องเหล่านี้ เหมือนกับตั้งใจหันหลังให้ ปล่อยให้ใครที่อยากทำทำกันไปเอง ซึ่งแน่นอนว่าไม่ดีเท่ากับการหันกลับไปมองด้วยความเข้าใจเห็นใจจริง ๆ แต่การจะทำได้ก็จะต้องอยู่บนพื้นฐานความคิดว่าการทำแท้งเป็นสิ่งถูกต้องชอบธรรมภายใต้เงื่อนไขที่รัดกุม แต่ไม่ใช่รัดกุมมากเสียจนกระทั่งเป็นการปิดทางเลือกของผู้หญิงไป บทความนี้ก็พยายามเสนอว่า หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาแม้จะยืนยันหลักของการไม่เบียดเบียนชีวิตสัตว์ แต่ในกรณีจำเป็นจริง ๆ ที่เป็นเรื่องของสภาพสังคมที่กำลังเป็นอยู่ หลักการของการปรารถนาให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ควรจะรวมไปถึงการหาทางให้หญิงที่ตั้งครรภ์โดยไม่สมัครใจ ได้มีโอกาสมีทางเลือกของตนเองด้วย หากสังคมพุทธเปิดช่องทางให้แก่ผู้หญิงเช่นนี้ ก็จะเป็นการยืนยันว่าสิ่งที่ทำอยู่อย่างไม่เปิดเผยไม่ควรถูกกดให้อยู่ใต้ดิน และยังเป็นการยืนยันว่าสังคมพุทธสามารถตอบสนองต่อสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปอีกด้วย

ฉะนั้นเพื่อ การแก้ปัญหาดังกล่าวเพื่อตอบโจทย์ในสังคมยุคใหม่ต้องแยกแยะระหว่างบทบาทของพระพุทธศาสนา ตามที่ปรากฏในคัมภีร์เช่นพระไตรปิฎก กับบทบาทของพระพุทธศาสนาที่จะเป็นเครื่องมือ นำทางชีวิต ให้แก่ผู้คนในสังคมสมัยใหม่

2. ทศนะพุทธปรัชญาและลัทธิประโยชน์นิยมต่อปัญหาการทำแท้ง

2.1 แนวคิดทางพุทธปรัชญาต่อปัญหาการทำแท้ง

ในเรื่องการทำแท้ง ตามหลักพุทธศาสนาถือว่าชีวิตมนุษย์เริ่มตั้งแต่เป็นกลรูป ตั้งแต่ปฐมจิต หรือปฏิสนธิวิญญาณแล้วถ้าใครไปทำให้ชีวิตนี้สิ้นสุดก็ถือว่าฆ่า มนุษย์ตั้งแต่บัดนั้น และนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนารวมทั้งชาวพุทธโดยทั่วไปมักถือว่าการทำแท้งเป็นบาปและไม่ควรทำด้วยประการ ทั้งปวง ซึ่งขัดกับหลักพุทธจริยศาสตร์ในระดับเบื้องต้นคือเบญจศีล เฉพาะข้อว่าด้วยปาณาติบาต (การ ฆ่า) พุทธจริยศาสตร์จะมีเกณฑ์วินิจฉัยที่ชัดเจนนั้นคือ หลักพระธรรมวินัย ในที่นี้คือหลักวินัยจตุล ข้อที่ 1 หากปัญหาใดเข้าข่ายหลักที่ว่านี้ถือว่าผิดศีล

2.1.1 การฆ่าเป็นปาณาติบาตและเป็นบาปอย่างไร

พิจารณาตามหลักศีล 5 เราทราบกันอยู่แล้วว่า “ปาณาติบาต” เป็นหลักข้อห้ามข้อหนึ่ง การ อธิบายความหมายของปาณาติบาต และจัดเป็นบาปอย่างไรนั้น คัมภีร์อรุทธกถาที่ขนิภายที่แต่งโดย พระพุทธโฆษาจารย์ ท่านแต่งอธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับปาณาติบาตไว้ชัดเจนมาก จะยกข้อความเกี่ยวกับปาณาติบาตมาเสนอเพื่อให้เห็นความหมายและเป็นบาปอย่างไร ดังนี้

“ปาณาติบาต” แปลว่า ทำสัตว์มีชีวิตให้ตกลงไป ได้แก่ฆ่าสัตว์ ปล่อยให้สัตว์ตาย คำว่า “ปาณ” ในข้อความว่า “ปาณาติบาต” โดยสมมติหมายถึง สัตว์ แต่โดยปริมาตร หมายถึงชีวิตินทรีย์ คำว่า “ปาณาติบาต” หมายถึงเจตนาที่จะฆ่าซึ่งแสดงออกทางกายก็ได้ ทางวาจาก็ได้ โดยที่บุคคลเจ้าของเจตนา นั้นเข้าใจว่าสิ่งที่ตนจะฆ่านั้นเป็นสัตว์และสัตว์นั้นมีชีวิตปาณาติบาตที่กระทำกับสัตว์ที่ปราศจาก คุณ เช่นสัตว์เดรัจฉานนั้น ถ้าเป็นสัตว์ตัวเล็ก บาปก็น้อย ถ้าเป็นสัตว์ใหญ่ บาปก็มาก ทำให้จึงเป็นเช่นนั้น เพราะการฆ่าสัตว์ใหญ่ต้องใช้ความพยายามมากกว่าที่ฆ่าสัตว์เล็ก ถ้าการฆ่าสัตว์เล็กและสัตว์ใหญ่ต้องใช้ความพยายามเท่ากัน การฆ่าสัตว์ใหญ่ก็ถือว่าบาปมากกว่า เพราะกระทำต่อสิ่งที่มีขนาดใหญ่ ในส่วนของปาณาติบาตที่กระทำกับสัตว์ที่มีคุณเช่นมนุษย์ ฆ่าสัตว์มีคุณน้อยย่อมบาปน้อย ฆ่าสัตว์มีคุณมากย่อมบาปมาก ถ้าร่างกายและคุณเท่ากัน ใช้กิเลสและความพยายามน้อยก็บาปน้อย ใช้กิเลสและความพยายามมากก็บาปมาก”

หลักฐานดังกล่าวนี้เป็นคำอธิบายที่เรียกว่า “ปาณาติบาต” ในพระพุทธศาสนา ท่าน พระพุทธโฆษาจารย์ได้แยกสัตว์ออกเป็นสองประเภทคือ ประเภท “ไม่มีคุณ” กับประเภทที่ “มีคุณ” คุณในที่นี้ก็คือสิ่งที่เราเรียกกันในสมัยว่าคุณค่า(Value)ข้อความที่กล่าวถึงสัตว์ทั้งที่มีคุณค่าและไม่มีคุณค่า นั้น บอกว่าในแต่ละประเภทก็มีสัตว์หลายชนิด ในส่วนของสัตว์ประเภทที่ไม่มีคุณค่านั้นท่านยกสัตว์เดรัจฉาน มาประกอบ ในส่วนของสัตว์ที่มีคุณค่านั้น ท่านยกตัวอย่างมนุษย์มาประกอบ การตีความ ปาณาติบาต ของพระพุทธโฆษาจารย์ เป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในประเทศที่นับถือพระพุทธศาสนาแบบเถรวาท ว่า เป็นคำอธิบายที่ควรใช้เป็นมาตรฐานสำหรับบอกว่า การฆ่าสัตว์แบบใดผิดน้อยหรือมากกว่ากัน ดร.สมภาร

พรหมทา ตั้งข้อสังเกตว่า การตีความของท่านพระพุทโธโฆษจารย์อาจถูกวิจารณ์ว่า ใช้ทำที่แบบประโยชน์นิยมก็เพราะว่าในการตีความทางศีลธรรมใดก็ตามแต่ หากค่าทาง จริยธรรมแปรเปลี่ยนไปตามเงื่อนไขคือ ประโยชน์ เราก็คงกล่าวได้ว่าการตีความทางจริยธรรมนั้นเป็นประโยชน์นิยม

2.2 ลัทธิประโยชน์นิยม (Utilitarianism)

การศึกษาเรื่องลัทธิประโยชน์นิยม เป็นการศึกษาแนวคิดทางจริยธรรมสายหนึ่งที่มีการนำมาอธิบายเกี่ยวกับ เรื่องความถูกต้องของกฎหมายหรือสิ่งที่น่าจะเป็นจริยธรรมทางกฎหมาย (Ethical Jurisprudence)

ข้อสังเกตลัทธิประโยชน์นิยมสำแดงออกมาอย่างมาก โดยผ่านการสนับสนุนของนักคิดนักทฤษฎีฝ่ายปฏิฐานนิยมทางกฎหมายไม่ว่าจะเป็นเบนแธม ออสตินหรือฮาร์ท โดยเฉพาะเบนแธม ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญของลัทธินี้ในศตวรรษที่ 19 ลัทธิประโยชน์นิยมเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับจริยธรรมที่อาจจะนำไปใช้อธิบายความถูกต้องทางการเมือง เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย ประโยชน์นิยมเป็นแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับความถูกต้องอีกสายหนึ่ง ถ้ามองเทียบกับปรัชญากฎหมายธรรมชาติแล้ว ปรัชญากฎหมายธรรมชาตินั้นจะมีจริยธรรม เรื่องเกี่ยวกับสิทธิธรรมชาติที่แตกแขนงมาในส่วนหลัง ซึ่งการจะกล่าวถึงเรื่องสิทธิธรรมชาติสิทธิต่าง ๆ ของมนุษย์ที่กฎหมายจะต้องบัญญัติออกมาให้สอดคล้องกับธรรมชาติลัทธิประโยชน์นิยม จึงเป็นแนวคิดหนึ่งซึ่งอาจจะมองว่าเป็นเสมือนคู่แข่งพวกสิทธิธรรมชาติ คือ เป็นคู่แข่งในแง่ที่ว่ามันมีลักษณะที่หักล้าง ลัทธิประโยชน์นิยมเป็นเรื่องจริยธรรมที่เน้น “เรื่องความสุขเป็นสำคัญ” หลักของลัทธิประโยชน์นิยม ถือว่าความถูกต้องทั้งหลายมีได้อยู่ที่ตัวมันเอง ความถูกต้องของการกระทำอยู่ที่ตัวผลลัพธ์ว่าผลจะสร้างความสุขหรือความทุกข์ การกระทำที่ก่อให้เกิดความสุขก็คือ ความถูกต้อง ส่วนการกระทำที่ก่อให้เกิดความทุกข์ก็ไม่ถูกต้อง ประโยชน์นิยมนั้นจึงเป็นจริยธรรมที่มองอนาคต หรือผลข้างหน้ามากกว่าจะมองที่ตัวการกระทำโดยตรง เพราะตัวการกระทำนั้นไม่ถูกหรือผิดในตัวมันเอง แต่ความถูกต้องนั้นอยู่ที่ตัวผลลัพธ์อีกทีหนึ่ง

ดังนั้น การศึกษาเรื่องลัทธิประโยชน์นิยม เป็นการศึกษาแนวคิดทางจริยธรรมสายหนึ่งที่มีการนำมาอธิบายเกี่ยวกับเรื่องความถูกต้องของกฎหมายจริยธรรม มีประเด็นที่น่าศึกษาดังต่อไปนี้

2.2.1 ประเด็นเรื่องความสุข

ประโยชน์นิยมมองว่าความสุขเป็นสิ่งที่สมควรจะสร้างหรือส่งเสริมให้เกิดขึ้น การกระทำใดที่ก่อให้เกิดความสุขมากเท่าไรก็เป็นความดีมากขึ้นเท่านั้น การกระทำในระดับรัฐ การบริหารหรือออกกฎหมายถ้าก่อให้เกิดความสุขแก่คนจำนวนมากที่สุดก็คือการกระทำที่ถูกต้อง โดยเฉพาะกฎหมายนั้นคือว่า กฎหมายที่ถูกต้อง คือ กฎหมายที่ก่อให้เกิดความสุขมากที่สุดให้กับคนจำนวนมาก การแบ่งจริยธรรมแบบประโยชน์นิยมแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) ประโยชน์นิยมเชิงกระทำ 2) ประโยชน์นิยมเชิงกฎเกณฑ์

1) ประโยชน์นิยมเชิงกระทำ

ประโยชน์นิยมเชิงกระทำ คือ ประโยชน์นิยมที่มองเรื่องความดีความถูกต้อง ที่การกระทำ และเอาตัวผลลัพธ์ของการกระทำเป็นตัวกำหนดความถูกต้อง

2) ประโยชน์นิยมเชิงกฎเกณฑ์

ประโยชน์นิยมเชิงกฎเกณฑ์ คือ จะเน้นเรื่องการปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เป็นสิ่งสำคัญ โดยสรุปว่าการกระทำหนึ่ง ๆ จะมีความถูกต้องก็ต่อเมื่อถูกกำหนดหรือเป็นไปตามกฎเกณฑ์ ซึ่งเป็นกฎเกณฑ์ที่เชื่อว่าหากมีการปฏิบัติตามเป็นการทั่วไปแล้ว ย่อมให้ผลลัพธ์ในแง่ประโยชน์ในแง่ความสุขสูงสุด

ประโยชน์นิยมในเชิงกฎเกณฑ์ เมื่อพิจารณาศึกษาประโยชน์นิยมโดยทั่วไปแล้ว จะเป็นประโยชน์นิยมเชิงการกระทำ กล่าวคือมองความดีถูกต้องที่กระทำหรือผลลัพธ์ของการกระทำแล้วเอาประเด็นเรื่องความสุข ความทุกข์ยาก เป็นเครื่องชี้จริยธรรมแบบประโยชน์นิยมนี้เป็นจริยธรรมทางสังคมสายหนึ่ง

โดยเหตุที่ความคิดประโยชน์นิยม เป็นหลักคิดที่สรุปจากธรรมชาติของคน ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วมนุษย์ต้องการความสุขและต้องการหนีความเจ็บปวด ดังนั้นจริยธรรมสายนี้จึงเป็นจริยธรรมที่สอดคล้องกับธรรมชาติของมนุษย์ ไม่ใช่จริยธรรมของพระเจ้า การเน้นเรื่องความสุขหรือเป็นเรื่องการหลีกเลี่ยงจากความเจ็บปวดโดยธรรมชาติของมนุษย์ ซึ่งลึก ๆ ไปแล้วประโยชน์นิยม จะไม่เชื่อในสิ่งที่นักกฎหมายธรรมชาติบอกว่าความถูกต้องนั้นอยู่ที่การใช้เหตุผลในตัว เพราะนักประโยชน์นิยมมองว่าการกระทำของมนุษย์นั้นอยู่ภายใต้การกำหนดของความรู้สึกปรารถนาความสุข ความปรารถนาที่จะหลีกเลี่ยงความทุกข์ไม่ใช่ตัวเหตุผลบริสุทธิ์แต่อย่างไร

2.2.2 ความคิดของลัทธิประโยชน์นิยม บุคคลที่เกี่ยวข้องกับลัทธิประโยชน์นิยม

บุคคลที่เกี่ยวข้องกับลัทธิประโยชน์นิยมที่สำคัญอยู่ 3 ท่านด้วยกันดังนี้ เดวิด ฮูม (David Hume), เจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham), จอห์น สจิวต มิลล์ (John Stuart Mill) เดวิด ฮูม (David Hume) เป็นคนสำคัญที่วางรากฐานแนวคิดประโยชน์นิยมเขาพยายามจะบอกว่าเหตุผลไม่ได้เป็นตัวชี้ขาดว่าเราควรจะทำหรือไม่ควรจะทำอะไร การตัดสินใจทำหรือวินิจฉัยว่าสิ่งนั้นดีหรือสิ่งนี้ไม่ดีควรทำหรือไม่ควรทำ จะมาจากแนวโน้มของคนเรา ซึ่งมีรากฐานมาจากความรู้สึกต้องการความสุข การต้องการหลีกเลี่ยงความทุกข์การที่เขาอธิบายเช่นนี้ เพราะเขาเห็นว่าธรรมชาติของคนเราเป็นอย่างนั้นกล่าวคือ มนุษย์เราเห็นแก่ตัวและเห็นแก่ผู้อื่นผสมผสานกันไป มนุษย์ไม่ได้เป็นนักบุญร้อยเปอร์เซ็นต์ และไม่ได้เป็นซาตานทั้งร้อยเปอร์เซ็นต์ นอกจากนี้เขายังเห็นสังคมมนุษย์นั้นเราต้องยอมรับว่ามีความจำกัดของสิ่งดำรงชีวิต

แนวความคิดความคิดของลัทธิประโยชน์นิยมขอกกล่าวถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องกับลัทธิประโยชน์นิยมที่สำคัญในที่นี้จะนำเสนอแนวประโยชน์นิยมของเจเรมี เบนแธม เป็นหลักการในการวิเคราะห์

เจเรมี เบนแธม (Jeremy Bentham) ประโยชน์นิยม เบนแธม จะยึดเรื่องเกี่ยวกับความถูกต้องของจริยธรรมประโยชน์นิยมว่า เป็นจริยธรรมที่มีลักษณะเป็นวิทยาศาสตร์ ในแง่ที่ว่าไม่ได้เป็นจริยธรรมที่กำหนดโดยพระเจ้า แต่สิ่งที่เป็นความถูกต้องของการกระทำนั้นดูจากผลลัพธ์ของการกระทำที่ก่อให้เกิดความสุข หรือก่อให้เกิดความทุกข์ ความยากเจ็บปวด ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้ถือว่าเป็นวิธีคิดที่สอดคล้องกับชาติชาติของมนุษย์

คำอธิบายของ เบนแธม นั้นมีจุดที่สำคัญ คือ เขาได้ย่ำรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องความสุขว่าเป็นสิ่งที่เป็ความสุขที่มนุษย์ต้องการมีถึง 14 ประการ คือ (1) ความสุขในประสาทสัมผัส (2) ความมั่นคง (3) ความชำนาญสามารถ (4) มิตรภาพ (5) การมีชื่อเสียง (6) อำนาจ (7) ความเชื่อในศาสนา (8) ความเมตตากรุณา (9) ความอาฆาตมาดร้าย (10) ความทรงจำ (11) จิตนาการ (12) การคาดหวัง (13) การคบค้าสมาคมและ (14) การบรรเทาจากความเจ็บปวด ความสุขทั้ง 14 ประการนี้จะมีทั้งความสุขในลักษณะที่ละเอียดและหยาบวิธีนี้ คือ การมองลักษณะความสุขของมนุษย์ในลักษณะที่มีความซับซ้อนเพื่อจะนำไปวัดใช้ว่าการกระทำนั้นถูกหรือผิด

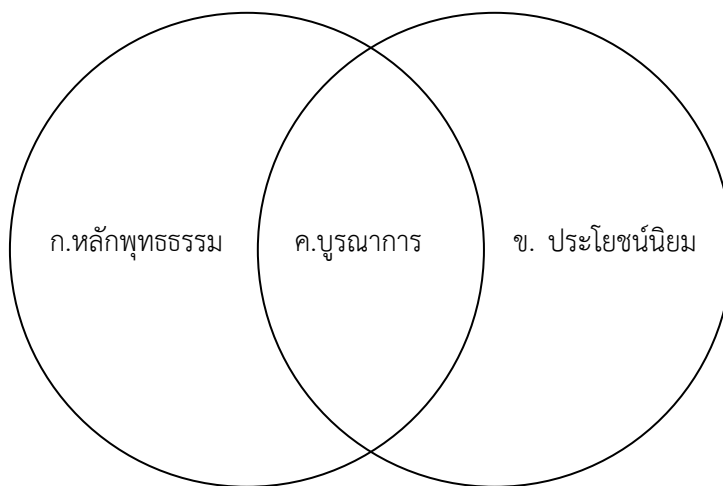
ข้อสังเกตถึงแม้ว่าในแบบฉบับของ เบนแธม จะฉายลักษณะสุขนิยม (Hedonistic Principle) ปัจเจกนิยม (Individualism) หรือเน้นความมั่นคงของปัจเจกบุคคลอย่างสูง ในฐานะเป้าหมายหลัก การนิติบัญญัติ อีกทั้งไม่ปฏิเสธความชอบธรรมของทรัพย์สินส่วนตัว เบนแธม ก็ไม่เคยยอมรับเรื่อง สิทธิธรรมชาติอันไม่อาจโอนแก่กันได้ (Inalienable Nature Rights) ซึ่งเป็นแนวคิดเกี่ยวกับสิทธิของปัจเจกบุคคลที่อิงอยู่กับเรื่องกฎหมายธรรมชาติ เบนแธม คิดต้านความคิดเรื่องธรรมชาติว่าเป็นเรื่องเหลวไหลไร้สาระขัดแย้งในตัวเองและเป็นลัทธิอนาธิปไตย (Anarchical) ที่เป็นอันตรายต่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยของรัฐไม่ว่าจะเป็นรัฐดีหรือรัฐเลวก็ตาม การกล่าวอ้างสิทธิธรรมชาติ คือ เป็นการหลงใหลทางความคิดด้วยความเชื่อผิด ๆ เรื่องกฎหมายธรรมชาติในฐานะเป็นแหล่งที่มาหนึ่งของสิทธิธรรมชาติ ทฤษฎีสิทธิธรรมชาติจึงสมควรถูกยกเลิกไปพร้อมกับนำลัทธิ เข้ามาแทนที่หรือใช้ตรวจสอบความเป็นรัฐบาลที่ดี

ทัศนะประโยชน์นิยมต่อปัญหาการทำแท้ง

ประโยชน์นิยมมองว่า ความถูกต้องนั้นมีได้อยู่ที่ตัวกระทำ แต่อยู่ที่ตัวผลลัพธ์ คือ เมื่อเราทำแท้งแล้ว สามารถที่จะดำเนินชีวิตปกติสุขได้ดีกว่าตอนที่ตั้งครรภ์ มีความสุขในการใช้ชีวิต นี่คืประโยชน์นิยม

3. การบูรณาการหลักประโยชน์นิยมของเบนแธมกับหลักพุทธธรรม

จากการศึกษาปัญหาการทำแท้ง ซึ่งยังคงเป็นปัญหาทางจริยศาสตร์ที่ไม่สามารถหาทางออกได้ในทางใดทางหนึ่ง ทั้งทางจริยศาสตร์ศาสนาที่มีเกณฑ์การตัดสินที่แน่นอนตายตัว และหลักประโยชน์นิยมที่ใช้หลักมหาสุขเป็นหลักเกณฑ์ และดูเหมือนว่าจะเป็นการตัดสินที่ขาดคุณธรรม ดังนั้นเพื่อเป็นการหาทางออกในปัญหาความขัดแย้งดังกล่าว จึงขอนำเสนอการนำหลักพุทธธรรมทางพุทธปรัชญาและการนำหลักการของลัทธิประโยชน์นิยมตามทัศนะของเจเรมี เบนแธม มาบูรณาการร่วมกันในการแก้ปัญหาต่างก่กลางดังแผนภาพดังนี้

แผนภาพ: แสดงการนำหลักพุทธธรรมและหลักประโยชน์นิยมมาบูรณาการในการแก้ไขปัญหาการทำแท้งโดย ก. คือ หลักพุทธธรรม หลักวินัจฉัยทางพุทธปรัชญา ข. คือ หลักประโยชน์นิยม แบบเจเรมี เบนธัม ค. คือ การนำหลักทั้ง ก และ ข มาบูรณาการร่วมกันในการแก้ปัญหการทำแท้ง

ก. หลักพุทธธรรม หลักวินัจฉัยทางพุทธปรัชญา

ประเด็นอยู่ที่ว่าการอ้างเหตุผลส่วนใหญ่ของฝ่ายที่ต่อต้านการทำแท้งนั้น มักจะมาจากหลักการของพุทธศาสนาที่ระบุว่าการทำแท้งเป็นการฆ่าและการฆ่าเป็นบาป จึงไม่ควรมีการทำแท้ง

ศีล 5 มีหลักที่ควรทราบเบื้องต้น คือ หลักหรือองค์แห่งการวินัจฉัยตัดสินว่า การกระทำนั้นมีความผิดหรือไม่มีอยู่ 5 ประการ ถ้าครบทั้งองค์ 5 จึงถือว่าล่วงละเมิดศีล เป็นบาปและมีโทษ หากไม่ครบถือว่าไม่เข้าข่ายของความผิดและโทษ หลักวินัจฉัยมีอยู่ว่า 1. สัตว์มีชีวิต (ปาโณ) 2. รู้ว่าสัตว์ มีชีวิต (ปาณสณญิตา) 3. จิตคิดจะฆ่า (วรกจิตต) 4. พยายามที่จะฆ่า (อุปกโม) 5. สัตว์ตายด้วยความ พยายามนั้น (เตน มรณ) (อภิ.สง.อ. 75/16/287, มงคลตถ. 1/202/202) นอกจากนี้ยังระบุลักษณะของการล่วงละเมิดไว้ 3 อย่างคือ 1) การฆ่า 2) การทำร้ายร่างกาย 3) การทรกรรม ลักษณะการล่วงละเมิดทั้ง 3 นี้ หากล่วงละเมิดการฆ่าถือว่าศีลขาด ขณะที่การทำร้ายร่างกายกับการทรมาณเป็นแค่ศีลต่างพร้อมศีลทะเล และลักษณะของการล่วงละเมิดแต่ละอย่างมีอธิบายไว้ดังนี้ (สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส, 2538 หน้า 8-9)

1) การฆ่า หมายถึง การทำร้ายสัตว์อื่นให้ตกลงไป คือถึงแก่ความตาย ทั้งมนุษย์และสัตว์ดิรัจฉานทุกชนิด จำแนกเป็น 3 ประเภทคือ

1.1 โดยวัตถุ มี 2 ประเภทคือ ฆ่ามนุษย์ และ ฆ่าสัตว์ดิรัจฉาน

1.2 โดยเจตนา มี 2 ประเภทคือ

1.2.1 ข่าโดยจงใจ (สจิตตกะ) คือ มีเจตนาที่จะฆ่าให้ตาย

1.2.2 ข่าโดยไม่จงใจ (อจิตตกะ) คือ ไม่มีเจตนาที่จะฆ่าให้ตายตั้งแต่แรก เช่น การประสูติ การป้องกันตัวและการรู้เท่าไม่ถึงการณ์

1.3 โดยประโยค มี 2 ประเภทคือ

1.3.1 ฆ่าเอง คือ การลงมือกระทำเอง เรียกว่า สาหัตถิกประโยค

1.3.2 ใช้ให้คนอื่นฆ่า คือการสั่งให้คนอื่นฆ่า เรียกว่า อาณัติติกประโยค

ข. หลักประโยชน์นิยมแบบ เจเรมี เบนแธม

ประโยชน์นิยมที่มองเรื่องความดีความถูกต้องที่การกระทำ และเอาตัวผลลัพธ์ของการกระทำเป็นตัวกำหนดความถูกต้อง จากคำอธิบายของ เบนแธม สิ่งที่เป็นความถูกต้องของการกระทำนั้นดูจากผลลัพธ์ของการกระทำที่ก่อให้เกิดความสุขหรือก่อให้เกิดความทุกข์ความยากเจ็บปวด

จะต้องกระทำสิ่งที่เอื้ออำนวยให้เกิดประโยชน์หรือความสุขมากกว่า โทษหรือความทุกข์สำหรับคนทุกคน ฉะนั้นประโยชน์นิยมจึงตอบคำถามที่ว่า การกระทำที่ถูกต้องตามหลักจริยธรรมก็คือความสุขแก่คนทั้งหมดที่เกี่ยวข้องตามแนวคิดของประโยชน์นิยมเป็นสำคัญ การฆ่าคนบางคนเป็นเรื่องที่ยอมรับได้ เมื่อการฆ่านั้นมีผลดีตามมา เช่น การฆ่าคนหนึ่งเพื่อช่วยชีวิตอีกคนหนึ่ง ตามแนวคิดของการทำแท้งประโยชน์นิยมมีแนวโน้มที่จะไม่ยึดหลักใดหลักหนึ่งตายตัว แม้ว่าจะไม่เห็นด้วยกับข้อเท็จจริงที่ว่าตัวอ่อนในครรภ์คือ บุคคลและมีสิทธิที่จะมีชีวิต แต่ประโยชน์นิยมกล่าวว่าการทำแท้งเพื่อช่วยชีวิตแม่เป็นการกระทำที่ถูกแล้ว ถ้าช่วยแม่ไม่สำเร็จ ทั้งแม่และเด็กทารกอาจจะต้องตายด้วยกัน ดังนั้นถือเป็นการดีกว่าจะช่วยคนใดคนหนึ่งแทนที่จะต้องสูญเสียไปทั้ง 2 ชีวิต ในการที่จะช่วยชีวิตแม่หรือเด็กประโยชน์นิยมมักจะเลือกช่วยแม่ก่อน โดยกล่าวว่า การช่วยชีวิตย่อมหมายถึง เป็นช่วยมากกว่าช่วยแม่ช่วยมากกว่าชีวิตที่ยังไม่เกิด เหตุผลที่เป็นไปได้สำหรับประโยชน์นิยมในการพิจารณาช่วยชีวิตแม่เป็นเรื่องสำคัญที่จะต้องทำก่อนโดยถือว่าเราไม่มีความจำเป็นใดๆ เกี่ยวกับสภาพของตัวอ่อนในครรภ์ว่าจะมีชีวิตหรือไม่ เพราะว่าเราไม่รู้หรือเพราะเด็กอ่อนยังไม่มียุติบาตในสังคม และสภาพของการเป็นแม่ถูกกำหนดให้สำคัญมากกว่าอื่นใด

ฉะนั้นประโยชน์นิยมมองว่า ความถูกต้องนั้นมิได้อยู่ที่ตัวกระทำ แต่อยู่ที่ตัวผลลัพธ์ คือ เมื่อเราทำแท้งแล้วสามารถที่จะดำเนินชีวิตปกติสุขได้ดีกว่าตอนที่ตั้งครรภ์ มีความสุขในการใช้ชีวิตนี้คือประโยชน์นิยม

ค) การบูรณาการหลักพุทธธรรมกับหลักประโยชน์นิยมในการแก้ปัญหาการทำแท้ง

การทำแท้งถ้าเราบอกว่าการทำแท้งเป็นสิ่งที่ผิด เพราะคำสอนในทางศาสนา อย่างนี้จะ

เป็นการมองความถูกต้องของการทำแท้งอยู่ที่ตัวกระทำโดยตรง แต่ประโยชน์นิยมมองว่า ความถูกต้องนั้นมีได้อยู่ที่ตัวกระทำแต่อยู่ที่ตัวผลลัพธ์จากหลักเกณฑ์การวินิจฉัยทั้ง 2 แนวคิดระหว่างพุทธปรัชญาและประโยชน์นิยมสามารถนำมาบูรณาการร่วมกัน เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์จริยศาสตร์ปัจจุบันกล่าวคือ ในเกณฑ์วินิจฉัยทางพุทธปรัชญาที่ถือเอาเจตนาเป็นเกณฑ์ที่ระบุว่า

ฆ่าโดยจงใจ (สจิตตกะ) คือ มีเจตนาที่จะฆ่าให้ตาย จากมูลเหตุการฆ่ามีเจตนาที่จะฆ่าให้ตาย เพื่อช่วยชีวิตแม่ไว้ในกรณีที่เด็กมีโรคที่รักษาไม่หายทางการแพทย์ไม่สามารถช่วยชีวิตได้ หรือตรวจพบ ว่าเด็กพิการตั้งแต่ในครรภ์ จำเป็นต้องทำแท้งเพื่อรักษาชีวิตแม่ไว้ หรือในกรณีที่แม่ไม่ได้ตั้งใจจะตั้ง ครรภ์ ในกรณีที่แม่ถูกกระทำชำเรา(ข่มขืน) ก็ควรจะทำแท้งเพื่อเกิดความสุขในการดำเนินชีวิตขมารดาและคนรอบข้าง หรือในกรณีที่เมื่อตั้งครรภ์ในวัยอันไม่สมควรเช่นอายุไม่เกิน 14 และคาดการณ์ไว้ว่า ถ้าคลอดออกมาแล้วไม่สามารถเลี้ยงดูเด็กได้ก็จำเป็นต้องทำแท้ง เพื่อให้ผู้เยาว์นั้นดำเนินชีวิตในวัยเรียนและเพื่อความทุกข์ของครอบครัว หรือในกรณีที่ประสบอุบัติเหตุ เช่น ตกเลือดมาก และเป็นอันตรายต่อแม่ ก็จำเป็นต้องทำแท้ง เพื่อรักษาชีวิตแม่ไว้ หรือทำแท้งเอาทารกออก หรือหกล้ม หรือสุขภาพไม่ดี

ทั้งนี้เกณฑ์ดังกล่าว เป็นไปตามการบูรณาการร่วมหลักประโยชน์นิยมที่ระบุไว้ว่า “เราจะต้องกระทำสิ่งที่เอื้ออำนวยให้เกิดประโยชน์ หรือความสุขมากกว่าโทษ หรือความทุกข์สำหรับคนทุกคนฉะนั้นประโยชน์นิยมจึงตอบคำถามที่ว่า ผลของสิทธิ์การกระทำที่เอื้อต่อผู้กระทำและผู้อื่นเพื่อให้เกิดความสุขในดำเนินชีวิต

มูลเหตุการฆ่าทางพุทธปรัชญาข้อที่ 2) ที่ว่าฆ่าโดยไม่จงใจ(อจิตตกะ) คือไม่มีเจตนาที่จะฆ่าให้ตายตั้งแต่แรก ในกรณีที่แท้งเองหมายถึง การแท้งที่เกิดขึ้นเพราะความบกพร่องของไข่หรือตัวอ่อน เป็นการแท้งในครรภ์เดือนแรก ๆ หรือไม่เกิดใน 2 สัปดาห์ การแท้งในรายที่เด็กยังมีชีวิตและไม่มีความผิดปกติ แต่แท้งเพราะความไม่สมบูรณ์ของมดลูกหรือสภาพแวดล้อม เช่น ถ้าหากมีการตกเลือดหรือหลุด ในกรณีนี้เมื่อนำหลักเกณฑ์วินิจฉัยทั้งพุทธปรัชญาและประโยชน์นิยม ถือว่าเป็นไม่แท้งเป็นโทษเนื่อง จากไม่มีเจตนาจะฆ่าหรือไม่มีความจงใจ (เจตนา) ที่จะฆ่าและเป็นรักษาไว้ซึ่งชีวิตของแม่เด็ก

จากการบูรณาการสามารถสรุปได้พอสังเขปดังนี้

1) การทำแท้งเพื่อรักษาชีวิตมารดาถือว่าการกระทำที่ไม่ผิดหลัก เช่น ตกเลือด ตรวจพบโรคที่ทารกและไม่สามารถรักษาได้ในขณะอยู่ในครรภ์และเป็นอันตรายต่อมารดา ซึ่งเป็นการทำแท้งที่ไม่มีความจงใจและเพื่อรักษาผลประโยชน์ของมารดา

2) การทำแท้งหรือเพื่อการแก้ความทุกข์ เพื่อให้เกิดความสุขทั้งของผู้เป็นมารดาและผู้อื่น ถือว่าเป็นการกระทำที่ไม่ผิด

บรรณานุกรม

- กรมการศาสนา. (2514). *พระไตรปิฎก ฉบับหลวง*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2543). *พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปล*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหา
มกุฏราชวิทยาลัย.
- สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส. (2538). *เบญจศีลและเบญจธรรม*. นครปฐม:
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.
- สุชาติ รัชชกุล. (2541). *ปรัชญาภาวะสตรี*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ทองหล่อ วงษ์ธรรมา. (2554). *จริยศาสตร์เบื้องต้น มนุษย์กับอุดมคติและมาตรการทางศีลธรรม*.
กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมภาร พรหมทา. (2547). *กิน : มุมมองของพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสรัจจ์ หงส์दारมย์. (2555). *พระพุทธรูปกับการทำแท้ง*. สืบค้นจาก <https://philoflanguage.wordpress.com/2012/07/23> เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2560.